

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

З А Т В Е Р Д Ж У Ю"
Заступник керівника
(професор з науково-педагогічної роботи)

М.В. Афанасьєв

ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО

робоча програма навчальної дисципліни

Галузь знань	08 Право
Спеціальність	081 Право
Освітній рівень	перший (бакалаврський)
Освітня програма	Правове регулювання економіки

Вид дисципліни	базова
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська

Завідувач кафедри правового регулювання економіки В.В. Сергієнко

Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2019

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри правового регулювання економіки
Протокол № 1 від 19.08.2019 р.

Розробники:

Сергієнко В. В., к.ю.н., проф., завідувач кафедри правового
регулювання економіки

Силенко Н. М., к.ю.н., доц. кафедри правового регулювання економіки

Лист оновлення та перезатвердження робочої програми навчальної дисципліни

Навчальний рік	Дата засідання кафедри – розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри

1. Вступ

Анотація навчальної дисципліни:

У сучасних умовах існування навчальної дисципліни "Земельне право" є однією з найважливіших галузей права нашої держави. Воно вивчає суспільні відносини між суб'єктами стосовно реалізації права власності на землю, а також з питань володіння, користування та розпорядження землею.

Метою навчальної дисципліни "Земельне право" є регулювання земельно-правових відносин між суб'єктами. Ця галузь права має властиву йому структуру, предмет, методи, принципи та джерела. Відповідно до системи земельного права розрізняють земельно-правові інститути, це насамперед право власності на землю, види землекористування, земельні сервітути, добросусідство, гарантії прав на землю, відповідальність за порушення земельного законодавства, правові режими земель України у відповідності за їх категоріями тощо.

Навчальна дисципліна "Земельне право" займає важливе місце серед інших юридичних наук. Вона здійснює свою діяльність у взаємодії з іншими юридичними галузями. Відповідно до цього, вона є комплексною галуззю права. Комплексність земельного права полягає в тому, що регулювання окремих питань здійснюється нормами цивільного, адміністративного, екологічного, аграрного права тощо. Але питому вагу в діяльності земельно-правових відносин здійснює Земельний кодекс та інші нормативно-правові акти, такі як закони України: "Про оренду землі", "Про плату за землю", "Про оцінку землі", "Про охорону земель" тощо.

Земельне право є однією з найбільших та найскладніших галузей права. Складнощі його вивчення пояснюються великим обсягом навчального матеріалу, складністю теоретичних категорій, мінливістю та суперечливістю законодавчих актів.

У сучасних умовах розвитку суспільства підготовка спеціалістів в галузі права вимагає певних знань в галузі земельного права, що обумовлено значними змінами правового регулювання відповідних відносин.

Навчальна дисципліна «Земельне право», надає можливість поглиблено оволодіти знаннями щодо: особливості правового регулювання управління, використання та охорони такого природного ресурсу як земельні ресурси; обсягу прав та обов'язків суб'єктів земельних правовідносин; обмежень прав на землю, відповідальності суб'єктів за порушення земельного законодавства тощо.

Основним матеріалом для формування комплексу систематизованих знань, навичок і вмінь студентів слугує земельне законодавство, яке нараховує значну кількість нормативно-правових актів. Крім цього, увага приділяється вивченню нормативно-правових актів екологічного, цивільного, господарського, аграрного, та інших галузей права, положення яких також використовуються для регулювання певних земельних відносин.

Вивчення навчальної дисципліни «Земельне право» у закладах вищої освіти відповідного спрямування має важливе значення в загальній системі підготовки майбутніх спеціалістів. Цей предмет сприяє розвитку загальної правової культури, дає глибокі знання в галузі земельного права і особливо в процесі регулювання земельних відносин.

Дисципліна «Земельне право» є однією з фундаментальних навчальних дисциплін, що вивчаються студентами як юридичних так і не юридичних факультетів. Справжня дисципліна передбачає вивчення студентами основ громадянського права, знання яких необхідно при здійсненні практичної діяльності не тільки юристів всіх спеціалізацій і напрямів діяльності але і фахівців інших спеціальностей.

Всебічне і глибоке вивчення курсу «Земельне право» є необхідною умовою отримання вищої освіти, сприяє формуванню аналітичного мислення, чіткому аналізу основних правових відносин та правильного застосування правових норм.

Мета навчальної дисципліни:

Метою дисципліни є підготовка майбутніх фахівців у галузі земельного права що покликане дати студентам знання, які дозволять їм усвідомити зміст суспільних відносин, які регулюють норми земельного права, сформувати навички аналітичної роботи з нормативними та інструктивними документами з земельного права, задля самостійного вирішення завдань у сфері регулювання земельних правовідносин.

Головні **завдання** навчальної дисципліни полягають у розумінні сенсу категорій земельного права, змісту земельних правовідносин та закономірностей їх розвитку, формуванні у студентів системи знань, вмінь, практичних навичок, необхідних для реалізації, охорони та захисту прав у сфері земельного законодавства.

Предметом навчальної дисципліни - є суспільні відносини що виникають із приводу володіння, користування і розпорядження землею і регулюються нормами земельного права.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти повинні

знати:

- склад і категорії земель, встановлення та зміну цільового призначення земель;
- право власності та форми власності на землю;
- види землекористування та обмежень;
- правовий режим земель кожної категорії;
- повноваження органів державної влади і спеціально уповноважених органів у галузі земельних відносин;
- відшкодування збитків власникам землі і землекористувачам та відшкодування втрат сільськогосподарського й лісогосподарського виробництва;
- завдання охорони земель та економічне стимулювання раціонального використання і охорони земель;
- планування в галузі використання земель;
- контроль за використанням та охороною земель;
- землеустрій та земельний кадастр;
- моніторинг земель;
- органи, що вирішують земельні спори, їх повноваження;
- види відповідальності за порушення земельного законодавства.

вміти:

- вільно користуватися понятійним апаратом;
- чітко, логічно і аргументовано викладати свою точку зору;

- використовувати знання основних інститутів земельного права при виникненні земельних правовідносин;
- аналізувати та використовувати нормативно-правову базу, що регламентує охорону земельно-правових правовідносин при вирішенні питань, а також в повсякденній практичній діяльності;
- вирішувати питання, пов'язані з регулюванням земельних відносин;
- вирішувати земельні спори;
- використовувати отримані теоретичні знання в правозахисній діяльності.

Курс	2	
Семестр	4	
Кількість кредитів ECTS	5	
Аудиторні навчальні заняття	лекції	32
	практичні	32
	лабораторні	-
Самостійна робота	86	
Форма підсумкового контролю	іспит	

Структурно-логічна схема вивчення навчальної дисципліни:

Попередні дисципліни	Наступні дисципліни
Основи римського права	Господарське право
Конституційне право	Кримінальне право
Адміністративне право	
Теорія держави та права	
Цивільне право	
Трудове право	

2. Компетентності та результати навчання за дисципліною:

Компетентності	Результати навчання
Засвоїти основні поняття земельного права. Аналізувати поняття, систему, предмет та методи земельного права.	Здатність орієнтуватися в основних поняттях земельного права. Здатність розмежовувати поняття «земля» і «земельна ділянка».
Засвоїти класифікацію суспільних відносин, що становлять земельні правовідносини.	Здатність визначати суспільні відносини, що становлять земельні правовідносини.
Визначати поняття права власності. Аналізувати зміст права власності на землю.	Здатність визначати зміст та форми права власності на землю.
Визначати процедуру набуття права власності на земельну ділянку.	Здатність визначати основні вимоги до набуття права власності на землю.
Аналізувати та застосовувати на практиці чинне законодавство щодо порядку виділення земельних часток (паїв)	Здатність орієнтуватися у законодавстві щодо паювання та землекористування земель.
Здійснювати правовий аналіз різновидів обтяжень прав на землю.	Здатність визначати правову характеристику обмежень та обтяжень прав на землю.
Засвоїти механізм укладення договору оренди землі з урахуванням особливостей законодавства України.	Здатність визначати та застосовувати на практиці основні положення орендних відносин земельної ділянки.
Засвоїти процедуру припинення права власності та права користування земельною ділянкою.	Здатність аналізувати основні положення підстав припинення права власності та права користування земельною ділянкою.
Аналізувати земельне законодавство щодо використання та охорони земель.	Здатність аналізувати основні положення змісту використання та охорони земель.
Аналізувати чинне законодавство у	Здатність використовувати нормативно-

галузі застосовування способів захисту земельних прав.	правову базу з питань способів захисту земельних прав. Здатність застосовувати на практиці знання, щодо порядку застосування юридичної відповідальності
Аналізувати чинне земельне законодавство з метою вирішення судових спорів.	Вміння застосовувати способи захисту прав на землю.
Аналізувати чинне законодавство у галузі правового режиму земель сільськогосподарського призначення та земель населених пунктів.	Здатність орієнтуватися в нормативно-правових актах, присвячених правовому режиму земель сільськогосподарського призначення та земель населених пунктів. Здатність застосовувати набуті знання на практиці.
Аналізувати чинне законодавство у галузі правового режиму земель природно-заповідного фонду.	Здатність орієнтуватися в нормативно-правових актах, присвячених правовому режиму земель природно-заповідного фонду. Здатність застосовувати набуті знання на практиці.
Аналізувати чинне законодавство у галузі правового режиму земель лісгосподарського призначення та водного фонду.	Здатність орієнтуватися в нормативно-правових актах, присвячених правовому режиму земель лісгосподарського призначення та водного фонду. Здатність застосовувати набуті знання на практиці.
Аналізувати чинне законодавство у галузі правового режиму земель промисловості та іншого призначення.	Здатність орієнтуватися в нормативно-правових актах, присвячених правовому режиму земель промисловості та іншого призначення. Здатність застосовувати набуті знання на практиці.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Земельне право у правовій системі України

Тема 1. Поняття, предмет, система і джерела земельного права

Поняття земельного права як галузі права. Предмет і метод земельного права. Розмежування понять «земля» і «земельна ділянка». Принципи земельного права. Система земельного права. Поняття джерел земельного права і особливості їх класифікації. Конституція як джерело земельного права. Закони як джерела земельного права. Підзаконні нормативно-правові акти як джерела земельного права.

Тема 2. Земельні правовідносини

Земельно-правові норми, їх особливості та види. Поняття та особливості земельних правовідносин. Класифікація земельних правовідносин. Структура земельних правовідносин. Суб'єкти, об'єкти, зміст земельних правовідносин.

Тема 3. Право власності на землю

Поняття права власності на землю та особливості його об'єкту. Особливості змісту права власності на землю. Форми права власності на землю. Особливості права спільної власності на землю.

Тема 4. Набуття, перехід та припинення права власності на земельні ділянки

Приватизація земельних ділянок. Набуття права власності на земельні ділянки за цивільно-правовими угодами. Припинення права приватної власності. Набуття права власності на земельні ділянки в процесі паювання.

Тема 5. Право на земельну частку пай та право землекористування

Загальна характеристика законодавства у сфері паювання земель. Поняття та порядок паювання. Юридична природа права на земельну ділянку (пай). Суб'єкт права на земельну частку (пай). Порядок виділення земельних часток (паїв).

Поняття права землекористування. Класифікація правових титулів землекористування. Особливості підстав виникнення і припинення права землекористування. Захист права землекористування.

Тема 6. Обмеження та обтяження прав на землю

Поняття обмежень та обтяжень прав на землю. Загальна характеристика обмежень прав на землю. Загальна характеристика обтяжень прав на землю. Земельний сервітут як окремий різновид обтяжень прав на землю.

Тема 7. Правове регулювання оренди земельних ділянок

Поняття та ознаки оренди. Об'єкти та суб'єкти оренди землі. Поняття та умови договору оренди землі. Орендна плата за землю та її форми.

Тема 8. Припинення прав на землю

Загальна характеристика підстав припинення прав на землю. Підстави припинення прав власності на землю. Підстави припинення прав користування земельною ділянкою. Способи припинення прав власності на землю та права користування земельною ділянкою

Тема 9. Управління у галузі використання та охорони земель

Загальна характеристика управління у сфері використання та охорони земель: поняття, види, правове регулювання. Функції управління у сфері використання та охорони земель. Система органів державного управління у сфері використання та охорони земель

Тема 10. Юридична відповідальність за земельні правопорушення

Поняття та види юридичної відповідальності за земельні правопорушення. Адміністративна відповідальність за земельні правопорушення. Кримінальна відповідальність за злочини в галузі земельних відносин. Майнова відповідальність за порушення земельного законодавства. Дисциплінарна відповідальність за земельні правопорушення. Господарсько-правова відповідальність за земельні правопорушення. Земельно-правова відповідальність.

Тема 11. Захист прав на землю. Вирішення земельних спорів

Поняття та види гарантій прав на землю. Способи захисту прав на землю. Вирішення земельних спорів органами державної влади. Судовий порядок вирішення земельних спорів

Змістовий модуль 2. Категорії земель України

Тема 12. Правовий режим земель сільськогосподарського призначення та земель населених пунктів

Поняття та склад земель сільськогосподарського призначення. Основні особливості правового режиму земель сільськогосподарського призначення. Поняття та склад земель населених пунктів. Особливості правового режиму земель населених пунктів. Правовий режим поселень за межами населених пунктів.

Тема 13. Правовий режим земель природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного значення, рекреаційного, оздоровчого, історико-культурного призначення

Поняття, склад та особливості правового режиму земель ПЗФ та іншого природоохоронного призначення. Поняття, склад та особливості правового режиму земель оздоровчого призначення. Поняття, склад та особливості правового режиму земель рекреаційного призначення. Поняття, склад та особливості правового режиму земель історико-культурного призначення.

Тема 14. Правовий режим земель лісогосподарського призначення та водного фонду

Поняття та склад земель лісогосподарського призначення. Особливості правового режиму земель лісогосподарського призначення. Правові форми використання земель лісогосподарського призначення. Поняття та склад земель водного фонду. Правовий режим окремих різновидів земель водного фонду. Правові форми використання земель водного фонду.

Тема 15. Правовий режим земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення

Поняття земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення. Правовий режим земель промисловості. Правовий режим земель транспорту. Правовий режим земель зв'язку. Правовий режим земель енергетики. Правовий режим земель оборони. Правовий режим земель «іншого призначення».

4. Порядок оцінювання результатів навчання

Система оцінювання сформованих компетентностей у студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, практичні заняття, а також виконання самостійної роботи. Оцінювання сформованих компетентностей у студентів здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою. Відповідно до Тимчасового положення "Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою" ХНЕУ ім. С. Кузнеця, контрольні заходи включають:

поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних занять і оцінюється сумою набраних балів (максимальна сума – 60 балів; мінімальна сума, що дозволяє студенту складати іспит, – 35 балів);

модульний контроль, що проводиться у формі контрольної роботи як проміжний міні-екзамен з ініціативи викладача з урахуванням поточного контролю за відповідний змістовий модуль і має на меті *інтегровану* оцінку результатів навчання студента після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля;

підсумковий/семестровий контроль, що проводиться у формі семестрового екзамену, відповідно до графіку навчального процесу.

Порядок проведення поточного оцінювання знань студентів. Оцінювання знань студента під час практичних занять та виконання індивідуальних завдань проводиться за такими критеріями:

розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються; ступінь засвоєння фактичного матеріалу навчальної дисципліни; ознайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються; вміння поєднувати теорію з практикою при розгляді виробничих ситуацій, розв'язанні задач, проведенні розрахунків у процесі виконання індивідуальних завдань та завдань, винесених на розгляд в аудиторії; логіка,

структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і при виступах в аудиторії, вміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки; здатність проводити критичну та незалежну оцінку певних проблемних питань; вміння пояснювати альтернативні погляди та наявність власної точки зору, позиції на певне проблемне питання; застосування аналітичних підходів; якість і чіткість викладення міркувань; логіка, структуризація та обґрунтованість висновків щодо конкретної проблеми; самостійність виконання роботи; грамотність подачі матеріалу; використання методів порівняння, узагальнення понять та явищ; оформлення роботи.

Загальними критеріями, за якими здійснюється оцінювання позааудиторної самостійної роботи студентів, є: глибина і міцність знань, рівень мислення, вміння систематизувати знання за окремими темами, вміння робити обґрунтовані висновки, володіння категорійним апаратом, навички і прийоми виконання практичних завдань, вміння знаходити необхідну інформацію та законодавство, здійснювати її систематизацію та обробку, самореалізація на практичних заняттях.

Підсумковий контроль знань та компетентностей студентів з навчальної дисципліни здійснюється на підставі проведення семестрового екзамену, завданням якого є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, вміння формулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо.

Екзаменаційний білет охоплює програму дисципліни і передбачає визначення рівня знань та ступеня опанування студентами компетентностей.

Кожен екзаменаційний білет складається із 5 практичних ситуацій (одне стереотипне, три діагностичних та одне евристичне завдання), які передбачають вирішення типових професійних завдань фахівця на робочому місці та дозволяють діагностувати рівень теоретичної підготовки студента і рівень його компетентності з навчальної дисципліни.

Результат семестрового екзамену оцінюється в балах (максимальна кількість – 40 балів, мінімальна кількість, що зараховується, – 25 балів) і проставляється у відповідній графі екзаменаційної "Відомості обліку успішності".

Студента слід **вважати атестованим**, якщо сума балів, одержаних за результатами підсумкової/семестрової перевірки успішності, дорівнює або перевищує 60. Мінімумально можлива кількість балів за поточний і модульний контроль упродовж семестру – 35 та мінімумально можлива кількість балів, набраних на екзамені, – 25.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни розраховується з урахуванням балів, отриманих під час екзамену, та балів, отриманих під час поточного контролю за накопичувальною системою. Сумарний результат у балах за семестр складає: "60 і більше балів – зараховано", "59 і менше балів – не зараховано" та заноситься у залікову "Відомість обліку успішності" навчальної дисципліни.

5. Розподіл балів за тижнями

Теми змістового модуля			Лекційні заняття	Практичні заняття	Ситуаційні завд-я	Творчі завдання	Дослідна робота	Експрес-опитування	Письмова контрольна робота	Іспит	Усього
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Змістовий модуль 1. Земельне право у правовій системі України	Тема 1. Поняття, предмет, система і джерела земельного права	1 тиждень	1	1							2
	Тема 2. Земельні правовідносини	2 тиждень	1	1	1						3
	Тема 3. Право власності на землю	3 тиждень	1	1	1						3
	Тема 4. Набуття, перехід та припинення права власності на земельні ділянки	4 тиждень	1	1	1						3
	Тема 5. Право на земельну частку пай та право землекористування	5 тиждень	1	1	1						3
	Тема 6. Обмеження та обтяження прав на землю	6 тиждень	1	1					3		5
	Тема 7. Правове регулювання оренди земельних ділянок	7 тиждень	1	1	1						3
	Тема 8. Припинення прав на землю	8 тиждень	1	1	1						3
	Тема 9. Управління у галузі використання та охорони земель	9 тиждень	1	1	1						3
	Тема 10. Юридична відповідальність за земельні правопорушення	10 тиждень	1	1	1	5					8
	Тема 11. Захист прав на землю. Вирішення земельних спорів	11 тиждень	1	1	1						3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Змістовий модуль 2. Категорії земель України	Тема 12. Правовий режим земель сільськогосподарського призначення та земель населених пунктів	12 тиждень	1	1					3		5
	Тема 12. Правовий режим земель сільськогосподарського призначення та земель населених пунктів	13 тиждень	1	1	1						3
	Тема 13. Правовий режим земель природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного значення, рекреаційного, оздоровчого, історико-культурного призначення	14 тиждень	1	1	1		5				8
	Тема 14. Правовий режим земель лісгосподарського призначення та водного фонду	15 тиждень	1	1	1						3
	Тема 15. Правовий режим земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення	16 тиждень	1	1							2
Іспит										40	60
Усього			16	16	12	5	5	0	6	40	100

6. Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D	задовільно	
60 – 63	E		
35 – 59	FX	незадовільно	не зараховано
1 – 34	F		

7. Рекомендована література

Основна

1. Земельне право: підручник / М.В. Шульга, Н.О. Багай, В.І. Гордєєв та ін., за ред.М.В.Шульги. – Х.: Право, 2013. – 520 с.
2. Земельний кодекс України від 25. 10. 2001р. (із змінами та доповненнями) за № 2768–III // Офіц. вісн. України. – 2001. – № 46.– Ст. 2038.
3. Конституція України від 28.06.1996р. // Відом. Верхов. Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141;
4. Кодекс України про надра (з наступними змінами та доповненнями) за № 132/9–4ВР // Відом. Верхов. Ради України. – 1994. – № 36. – Ст. 340.
5. Лісовий кодекс України від 21.01.1994р. (з наступними змінами та доповненнями) у н/редакції від 08. 02 .2006р. за № 3852–XII // Відом. Верхов. Ради України. – 1994. – № 17. – Ст. 99.
6. Мірошніченко А.М. Земельне право України: Підручник. – К.: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2009. – 712с.
7. Про оренду землі: Закон України від 06.10.1998р. в редакції від 5.11. 2003р. № 1211–IV// Офіц. вісн. України. – 2003. – № 44. – Ст. 2288.
8. Про особисте селянське господарство: Закон України від 15.05.2003р. (з наступними змінами та доповненнями) за № 742–IV // Офіц. вісн. України. – 2003. – № 23. – Ст. 1014.
9. Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003р. (з наступними змінами та доповненнями) за № 973–IV // Офіц. вісн. України. – 2003. – № 29. – Ст. 1430
10. Про державний контроль за використанням та охороною земель: Закон України від 19.06.2003р. за № 963–IV// Офіц. вісн. України. – 2003. – № 29. – Ст. 1432.
11. Про охорону земель: Закон України від 19.06.2003р. (з наступними змінами та доповненнями) за № 962–IV // Офіц. вісн. України. –2003.– № 29. – Ст. 1431.

Додаткова

12. Андрєєв В. І. Об'єкти земельних правовідносин за новим Земельним кодексом України / В. І. Андрєєв // Законодавство України. Науково-практичні коментарі. – 2002. – № 2. – С. 3–19.
13. Бондар О. Г. Правове регулювання земельних відносин майнового характеру: актуальні проблеми / О. Г. Бондар // Право України. – 2000. – № 6. – С. 53–55.

14. Вівчаренко О. А. Право власності на землю в Україні – актуальні проблеми / Вівчаренко О. А. – Івано-Франківськ, 1998. – 170 с.

15. Глотова О. В. Правове регулювання правочинів щодо земельних ділянок в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 / О. В. Глотова / Нац. акад. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – К., 2003. – 20 с.

16. Дмитренко І.А. Правова охорона земель в Україні: Монографія. – Київ: Українська академія внутрішніх справ, 1994. – 172 с.

17. Долинська М. Договори купівлі-продажу земельних ділянок державної і комунальної власності //Нотаріат для вас. – 2012. – № 5. – с.9-14.

18. Долинська М. Землі та майно фермерських господарств //Нотаріат для вас. – 2010. - № 5. – с.50-58.

Ресурси мережі Internet

19. Сервер Верховної Ради України. <http://rada.gov.ua/>

20. ЛігаБизнесИнформ. www.liga.net/